

Yakın Dönem Trans Femisid Olgularına Dair Haberlerin “İdeal Mağdur” ve “Mağduru Suçlamak” Bağlamında Viktimolojik Analizi

29. BÖLÜM

Can ÇALICI

“Gazeteleri okumazsanız, bilgisiz kahırsınız. Gazete okursanız yanlış bilgilendirilirsiniz.”

Mark Twain (1835- 1910)

GİRİŞ

İnsani Gelişimi Vakfı ve Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi tarafından 2018 yılında gerçekleştirilen “Türkiye’de Sosyal Uyum” başlıklı araştırmanın “çoğulculuk” daha net bir ifade ile farklı grup ve kimliklerle komşuluk etme ya da bu gruplarla alışveriş, arkadaşlık vb. sosyal etkileşime girmeyi kapsayan davranışlara ilişkin bulgularına göre; görüşülen her on bireyden yedisini cinsel yönelimi ya da cinsiyet kimliği heteronormatif kabullere uymayanlarla komşuluk etmek vb. sosyal etkileşimlerde bulunmak istemediklerini belirtmişlerdir (1). Trans bireylerin toplumda ciddi bariyerlerle karşılaştıkları, eğitim ve istihdama katılımda, konut ve barınma imkânlarında ve sağlık hizmeti veren kurumlarda ayrımcılığa ve haksızlığa uğradıkları sıklıkla dile getirilmektedir. Gündelik hayatta şiddetin çeşitli türleri ile karşılaşmaları bir yana, yaşadıkları ayrımcılık ve transfobik deneyimlerin duygusal ve psikolojik bedeli, birçok trans bireyi, kişisel şiddet deneyimleri ile artan depresyon, anksiyete ve intihar riski altına sokmaktadır (2,3).

Çalışmalar trans bireylerin yaklaşık% 40’ının hayatları boyunca en az bir kez fiziksel saldırıya maruz kaldıklarını ve % 50’sinin cinsel saldırı

mağduru olduğunu ortaya koymaktadır (4). Trans bireylerin mağduru oldukları en şiddetli suç türü bu yazının odaklandığı femisid yani kadın cinayetidir. 2008’den 2014’e kadar, dünya çapında 1731 trans kadının öldürüldüğü (5) ve hem 2015 hem de 2016’da ABD’li trans kadın cinayetlerinin bir önceki yıla kıyasla arttığı görülmektedir (6). Trans bireylerin maruz kaldığı şiddeti izleyen çeşitli örgütler Türkiye’nin Avrupa Konseyi’ne üye kırk yedi ülke arasında trans cinayetlerinin en çok işlendiği ülke olduğunu belirtmektedir (7).

Bu yazı ülkemizde yakın zamanda gerçekleşen trans femisid olgularının ana akım medyada nasıl haberleştirildikleri hususunu viktimolojik teoride önem arz eden ideal mağdur ve mağduru suçlamak kavramları bağlamında analiz etmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu amaç doğrultusunda yakın zamanda yaşanan trans femisid olgularına dair ana akım medya organlarının internet sitelerinde yapılan haberler nitel veri analizi yöntemlerinden betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

NEFRET SUÇLARI BAĞLAMINDA TRANSFOBİK ŞİDDET VE TRANS FEMİSİD

Genel bir tanımla nefret suçları, bir kişi ya da gruba, ait olduğu kimliği, inancı, politik görüşü, cinsiyeti ya da cinsel yönelimi gibi nedenlerle, farklı biçimlerde zarar verme amacıyla saldırıl-

23 Temmuz 2019 ve 18 Kasım 2019 tarihlerinde yayımlanan haber içeriklerinde ve başlıklarında ortak bir biçimde kamuoyunda infial yaratacak ve mağdurun mağduriyetinden ötürü suçlanması ve ideal mağdur kavramları açısından potansiyel önyargı oluşturacak temalar öne çıkmaktadır. Dahası failin rüyasında mağduru parçalara ayırıp klozete atması yine trans femisid olgularında insandışılaştırma diğer bir ifade ile nesneleştirmeyi akla getirmektedir. Özellikle failin cinayeti neden işlediğine dair gerekçesi hakkındaki haberde, trans bireylere yönelik nefret cinayetlerinde sıklıkla rastlanan biçimde “erkeklik onurun zedelenmesi” “cinsel ilişki teklifi” “tecavüze yeltenme” gibi failer lehine ceza indirimi ve haksız tahrik ile ilişkilendirilen iddiaların haberleştirilmesi okuyucuların cinayetin haklı olarak işlendiğine ve bu durumda failin cezada indirim alabileceğine dair dolaylı ve yanlış bir kaniya kapılması yönünde risk taşımaktadır (7).

Medyada mağduru suçlamanın ya da ideal mağdur sıfatını hak edip etmediğine dair sorgulamalara sevk edecek türden yaklaşımların suç mağdurları üzerinde çok sayıda olumsuz etkisinden söz edilmektedir. Cinayet olayları haberleştirilirken cinayetin neden işlendiği sorularına yanıt arayan okuyuculara sunulan nedenleri içeren haberlerin dili duyarsız ve mağduru nesneleştiren bir tavır takınabilmektedir. Bilindiği gibi suç fenomeni şiddet, güç ve kontrol ile ilgilidir ve hiç kimse şiddet görmeyi hak etmez daha da önemlisi mağdur suçlama yaklaşımı ya da ideal mağdur arayışı ne şiddet sorununu çözmediği gibi mağdurun ceza adalet sistemi, toplum ve medyada stigmatizasyonu ile ilişkili ikincil ve üçüncül mağduriyet süreçlerinden çekinen bireyleri mağduriyetlerini bildirmemeye teşvik eder.

Son olarak her iki olguya dair seçilen haberlerde söz konusu cinayetleri nefret saikiyle işlendiğine dair gerek başlıklarda gerekse de haber metinlerinde herhangi bir şekilde bahsedilmemiş, cinayetler sıradan gerekçeler ve nedenler üzerinden salt failerin ifadelerini temel alan içeriklerle haberleştirilmiştir. Bu cinayet olguları hakkında süregelen streotipik önyargıları ortadan kaldırmak ve kamuoyunda söz konusu olgu-

larda nefret saikine dair farkındalık oluşturmak adına trans femisid olguları haberleştirilirken nefret saikinın vurgulanmasının önem arz ettiğine inanılmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Ataseven, A., Bakış, Ç. (2018). “Türkiye’de Sosyal Uyum”, Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi. İstanbul. Erişim Tarihi: 2 Eylül 2020. <https://ingev.org/raporlar/SosyalUyumRaporu.pdf>
2. Testa, R. J., Sciacca, L. M., Wang, F., Hendricks, M. L., Goldblum, P., Bradford, J., & Bongar, B. (2012). Effects of violence on transgender people. *Professional Psychology: Research and Practice*, 43(5), 452–459. doi:10.1037/a0029604.
3. Öztürk, E. (2020). *Travma ve Dissosiyasyon Psikotraumatoji Temel El Kitabı*. Nbel Tıp Kitabevleri. İstanbul.
4. Stotzer, R. L. (2009). Violence against transgender people: A review of United States data. *Aggress Violent Behav*, 14, 170–179. doi:10.1016/j.avb.2009.01.006.
5. Balzer, C., Hutta, J. S., Adrián, T., Hyndal, P., & Stryker, S. (2012). Transrespect versus transphobia worldwide: A comparative review of the human-rights situation of gender-variant/trans people. *Transrespect Versus Transphobia Worldwide Publication Series*, 6.
6. Talusan, M. (2016). *Un erased: Counting transgender lives*. Mic. Erişim Tarihi: 10.09.2020. Erişim Linki: <https://mic.com/unerased>
7. Ördek, K. (2012). Türkiye’de Trans Bireylere Yönelik Nefret Suçları. *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*, Y. İnceoğlu (der.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 307–324.
8. Kaos, G. L. (2012). Nefret Suçları Kimin Sorunu? LGBT Bireyler, Nefret Söylemi ve Medyadaki Temsil. *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*, 289–306.
9. İnceoğlu, Yasemin ve Sözeri, Ceren (2012) “Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu: Ya sev ya terk et ya da...” *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları*, Yasemin İnceoğlu (der.) içinde İstanbul: Ayrıntı Yayınları, ss.23–37.
10. Türel, F. İ., Öztürk, E., & Çalıcı, C. (2018). Psikotarih Açısından Toplumsal Şiddet Olaylarının Grup Dinamikleri ve Psikolojisi. *Turaz Akademi*, 34–46.
11. Öztürk, E., Derin, G. (2019) Travma, Dissosiyasyon ve Suç. V. Uluslararası TURKCESS Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Kitapçığı, 1250–1256.
12. Chakraborti, N., Garland, Jon (2009). *Hate Crime: Impact, Causes and Responses*. SAGE Publications, Ltd. pp. 77. ISBN 978-1412945684.
13. Lee, C., & Kwan, P. (2014). The trans panic defense: Masculinity, heteronormativity, and the murder of transgender women. *The Hastings Law Journal*, 66(1), 77–132. doi:10.2139/ssrn.2430390.
14. Smyth, M. and Valerie J. (2014). “Violence Against Sexual and Gender Minorities.” in *The Oxford Handbook of Gender, Sex, and Crime*, edited by R. Gartner, and B. McCarthy. Oxford University Press.

15. Agamben, G. (2001). *Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat* (Çev. İ. Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
16. Özcan E, D. (2018). Ayrımcılık, Nefret Söylemi/Suçları ve Transfobi İle Damgalanan Trans Kadınlar. *Journal Of International Social Research*, 11(55).
17. Joseph, J. (2020). Transphobic Femicide: An Intersectional Perspective. In *An International Perspective on Contemporary Developments in Victimology* (pp. 105-119). Springer, Cham.
18. Meyer, Doug. 2011. "Intersecting Systems of Oppression: Race, Class, and Gender Differences among Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender (LGBT) Hate Crime Victims." Unpublished Ph.D. Thesis, City University of New York, United States -- New York.
19. Davis, Kathy. 2008. "Intersectionality as Buzzword: A Sociology of Science Perspective on What Makes a Feminist Theory Successful." *Feminist Theory* 9(1):67-85.
20. Lloyd, Moya. 2013. "Heteronormativity And/as Violence: The 'Sexing' of Gwen Araujo." *Hypatia* 28(4):818-34.
21. Lombardi, L., Wilchins R., Priesing D., Malouf D.. (2002). "Gender Violence: Transgender Experience with Violence and Discrimination." *Journal of Homosexuality*. 42(1):89-101
22. Black Trans Bodies Are Under Attack": Gender Non-Conforming Homicide Victims In The Us 1995-2014 Janae L. Teal
23. Solomon, H. E., & Kurtz-Costes, B. (2018). Media's influence on perceptions of trans women. *Sexuality Research and Social Policy*, 15(1), 34-47.
24. Clark, C. C. (1969). Television and social control: Some observations on the portrayals of ethnic minorities. *Television Quarterly*, 18-22.
25. Gazzola, S. B., & Morrison, M. A. (2014). Cultural and personally endorsed stereotypes of transgender men and transgender women: Notable correspondence or disjunction? *International Journal of Transgenderism*, 15, 76-99. doi:10.1080/15532739.2014.937041.
26. Addams, C. (2009). "Transsexual Clichés and Stereotypes in Film, Television and Print Media." *Calpernia Addams Diary*.
27. Yağlı, S. (2015). Bir anlatı mecrası olarak yeni medyanın söyleminde trans bireyler. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 267-284.
28. Williams, M. (2009). "Making of a Monster: Media Construction of Gender NonConforming Homicide Victims." Washington State University.
29. Christie, N. (1986). *The ideal victim*. In *From crime policy to victim policy* (pp. 17-30). Palgrave Macmillan, London.
30. Greer, C. R. (2007). *News media, victims and crime* (pp. 21-49). London: Sage.
31. Peelo, M. (2006). Framing homicide narratives in newspapers: Mediated witness and the construction of virtual victimhood. *Crime, Media, Culture*, 2(2), 159-175.
32. Davies, P., Francis, P., & Greer, C. (Eds.). (2017). *Victims, crime and society: An introduction*. Sage.
33. Fox, K. A.; Cook, C. L. (2011). "Is Knowledge Power? The Effects of a Victimology Course on Victim Blaming". *Journal of Interpersonal Violence*. 26 (17): 3407-3427. doi:10.1177/0886260511403752. PMID 21602202. S2CID 25378556.
34. Connell, R. (1995). *Masculinities*. University of California Press.
35. Buist, L., and Codie S. (2014). "Transgender Victims and Offenders: Failures of the United States Criminal Justice System and the Necessity of Queer Criminology." *Critical Criminology* 22(1):35-47.
36. Yıldırım, A., Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları .
37. cumhuriyet.com.tr (2016) " Trans Kadını İstanbul'da Yakarak Katlettiler. Erişim Tarihi: 14 Eylül 2020.https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/trans-kadini-istanbulda-yakarak-katlettiler-583603
38. habertürk.com.tr (2016) "Kayıp Trans Kadının Cesedi Yakılmış Halde Bulundu" Erişim Tarihi: 14 Eylül 2020 https://www.haberturk.com/gundem/haber/1281170-kayip-trans-kadinin-cesedi-yakilmis-halde-bulundu
39. hurriyet.com.tr (2019). "Antalya'da Korkunç Olay, Dur Senin Allah'ın Yok mu?" Erişim Tarihi: 21 Eylül 2020https://www.hurriyet.com.tr/gundem/antalyada-korkunc-olay-sirtindan-7-bicak-darbesiyle-oldurdu-41212291
40. hurriyet.com.tr (2019). "Katilini WhatsApp Durmunda Paylaşmış?" Erişim Tarihi: 21 Eylül 2020https://www.hurriyet.com.tr/gundem/katilini-whatsapp-durumunda-paylasmis-41213580
41. hurriyet.com.tr (2019). "Katil Gökçe'yi Suçladı! Arkadaşı Her Şeyi Yalanladı" Erişim Tarihi: 21 Eylül 2020https://www.hurriyet.com.tr/gundem/katili-gokceyi-suc-ladi-arkadasi-her-seyi-yalanladi-41282055
42. hurriyet.com.tr (2019). "Trans Birey Katili: Rüyamda Doğrayıp Bıçakla Klozete Atıyordum" Erişim Tarihi: 21 Eylül 2020 https://www.hurriyet.com.tr/galeri-trans-birey-katili-ruyamda-bicakla-dograyip-klozete-atiyordum-41282065
43. hurriyet.com.tr (2019). "Cinayeti Neden İşlediğini Böyle Anlattı: Rüyamda Naz Bana Tecavüz Ediyordu" Erişim Tarihi: 21 Eylül2020https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cinayeti-neden-isledigini-boyle-anlattı-ruyamda-naz-bana-tecavuz-ediyordu-41376634
44. Sallangül, S., Altındal, Y. (2015). Kadın Cinayetlerinin Ve Suç Korkusunun Görseller Üzerinden Medyada Yeniden Üretimi:Radikal Gazetesi Örneği. Suç Korkusu Kongresi Bildiri Kitapçığı. Hegem Yayıncılık: Ankara